

Костянтин Валерійович Череповський

Кафедра міжнародного права
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

ПОЛОЖЕННЯ ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

Анотація. *Нормативна основа міжнародних інвестиційних відносин характеризується неординарністю, зокрема оскільки правова система, що склалася регулює міжнародний інвестиційний обмін непрямо, доповнюючи або змінюючи внутрішньодержавне право насамперед через запровадження низки стандартів ставлення до іноземних інвестицій, що, за закріплення останніх спеціалізованими міжнародними договорами, стають для держав міжнародно-правовими зобов'язаннями, а для інших суб'єктів міжнародних інвестиційних відносин – міжнародними гарантіями здійснення їхньої відповідної діяльності. Поряд з цим предметом регулювання міжнародного інвестиційного права виступає багатошаровий комплекс соціальних відносин – міжнародних інвестиційних, що також характеризуються особливим правовим регулюванням, в якому поєднуються публічно та приватноправові підходи. Зокрема зазначене диктує нетипові трактовки місця міжнародного інвестиційного права як структурної одиниці в сучасній системі міжнародного права, хоча історично міжнародне інвестиційне право розглядається як складова іншої молодшої галузі міжнародного права – міжнародного економічного права. Отже, статтю присвячено виявленню та огляду найбільш вагомих наукових позицій і поглядів стосовно науково-теоретичного позиціонування міжнародного інвестиційного права в системі міжнародного права. В ході дослідження виявлено, запропоновано та проаналізовано конкретні критерії виділення відповідної до теми дослідження сфери соціальних відносин і наукових знань в окрему науково-теоретичну та структурну категорію, наведено актуальне визначення міжнародного інвестиційного права в контексті його зв'язку з функціонально та структурно поєднаною галуззю міжнародного економічного права.*

Ключові слова: *система міжнародного права, галузі та підгалузі міжнародного права, міжнародне інвестиційне право, міжнародне економічне право, міжнародні інвестиції.*

Kostiantyn V. Cherepovskyi

Department of International Law
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

STATUS OF THE BRANCH OF INTERNATIONAL INVESTMENT LAW WITHIN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL LAW: MODERN POINTS OF VIEW

Abstract. *Normative and legal framework for international investment relations could be characterized by its complexity, as the established legal system governs international investment exchanges indirectly, supplementing or altering domestic law systems. This primarily occurs through the introduction of standard treatments of foreign investments, which, once codified in specialized international treaties, become international legal obligations for states and international guarantees – for other participants of international investment relations. The subject of regulation within international investment law encompasses a multi-layered complex of social relations – namely, international investment relations – that are marked by a unique legal framework combining public and private law approaches. All that dictates an irregular interpretation of the role of international investment law as a structural unit within the modern system of international law. Historically, however, international investment law has been considered a subfield of the broader branch of international economic law. Thus, this article is dedicated to identifying and reviewing the most significant scholarly views and researching positions regarding the scientific and theoretical positioning of the field of international investment law within the international law system. In this study, specific criteria are identified, proposed, and analysed to delineate the corresponding field of social relations and scholarly knowledge into a distinct scientific and theoretical category. The article provides an updated definition of the international investment law in terms of its functional and structural connection with the international economic law.*

Key words: *the system of international law, branches and sub-branches of international law, international investment law, international economic law, international investments.*

ВСТУП

Згадуючи з букви теорії, що системою міжнародного права виступає сукупність принципів і норм міжнародного права, що становлять єдине ціле та впорядковані на відносно самостійні компоненти – інститути та галузі міжнародного права, а структурою міжнародного права є внутрішня організація системи міжнародного права, окрім того, уточнюючи, що, власне, система науки міжнародного права (юриспруденції) й здатна забезпечити знання, розуміння й ефективне застосування на практиці принципів і норм, – наведемо, що в національній правовій науці переважає думка про те, що міжнародне інвестиційне право виступає складовою частиною іншої досить молоді галузі міжнародного права – міжнародного еко-

номічного права, тобто є його підгалуззю [1, с. 17; 2, с. 12, с. 236; 3, с. 16–18; 4, с. 836]. Таке подекуди, однак, достатньо аргументовано сусідує з розумінням міжнародного інвестиційного права як окремої системи, сфери знань та (або) галузі сучасного міжнародного права.

Національна міжнародно-правова школа історично приділяє немало уваги базовим юридично-правовим поняттям та аспектам, їх еволюції та розвитку, позитивно виділяючись глибиною відповідних досліджень навіть на фоні передових шкіл найстаріших правових сімей. Причиною останньому багато в чому виявляється тривалий і досить тернистий перебіг трансформаційного етапу в становленні вітчизняної системи права, що цей етап і досі неможна вважати завершеним, та, окрім того, чіткий орієнтир українських правовиків і державників на створення сучасної суверенної й незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. У цьому ракурсі встановлення наукової одностайності думок щодо базових науково-теоретичних питань вбачається актуальним науковим і, відповідно, науково-педагогічним і науково-практичним завданням, хоча б з огляду на існування нагальної потреби в регулярному оновленні наукових і науково-педагогічних джерел із міжнародного інвестиційного права, що витікає насамперед з особливостей галузевої судово-арбітражної правотворчості, ключові характеристики якої – динаміка еволюції тлумачень ключових норм і стандартів [5, с. 84], та, як результат, помітна масштабність і подеколи тенденційність.

1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Тематиці положення галузі міжнародного інвестиційного права приділяли увагу як зарубіжні вчені й дослідники (Sornarajah M., Schill S. W., Vadi V. та ін.), так і українські (Волощук О. Т., Тумакова М. С., Ратушний С. М., Войтович С. А., Дір І. Ю.). Звертались до теми структурного позиціонування такої галузі зокрема в ракурсі проблем кодифікації міжнародного права й деякі міжнародні організації.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Дослідження сфокусоване на розгляді публічно й приватно-правових, а також деяких інших важливих аспектів, що пов'язані з існуючими теоретичними поглядами й підходами до визначення міжнародного інвестиційного права як виокремленої галузі сучасного міжнародного права, виділенні основних тенденцій її подальшого розвитку. Відповідне виділення, що в теоретичному плані здійснюється зокрема через об'єднання міжнародно-правових норм у галузеву групу, дозволяє більш влучно визначити її особливості, принципи й інститути, проаналізувати їх, установити їх залежності та взаємозв'язки з іншими галузями міжнародного права, сприяти розвитку досліджуваної галузі, що в науково-практичному плані має призвести до більш ефективного вирішення проблем останньої. Таким чином, на основі матеріалів із авторитетних національних науково-педагогічних джерел і досліджень науковців, що зверталися до теми визначення по-

ложення міжнародного інвестиційного права в сучасній системі міжнародного права, автором використано низку загальнонаукових методів пізнання, серед яких ключові – аналітичний, порівняльний, синтезу та гіпотези, а також спеціалізований – порівняльно-правовий.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

В існуючих дослідженнях щодо положення міжнародного інвестиційного права як структурної одиниці в сучасній системі міжнародного права ключовим аргументом виокремлення інвестиційної галузі слугують тези щодо важливості транскордонних інвестицій для функціонування як окремих національних економік, так і світового ринку в цілому. Панування торгівлі та переміщення товарів і послуг як епохи в контекстах суспільного розвитку на початку XXI ст. поступилося транскордонному руху капіталів [4, с. 835]. Найбільш актуальний світовий економічний і безпековий досвід свідчить, що без широкого залучення іноземного капіталу неможливо провести структурну перебудову економіки, скоротити технічну та (або) технологічну відсталість народного господарства, домогтися конкурентоздатності національного продукту на світовому ринку та поряд підвищити рівень суспільної інтеграції в ключові трансформаційні світові тенденції. На додачу, «продуктивне використання іноземних інвестицій, що є органічною частиною світового процесу руху капіталу, реалізується переважно за рахунок капіталів приватних інвесторів, зацікавлених в одержанні вищого рівня прибутку на вкладені кошти» [6, с. 419]. Чи слід сперечатись: міжнародні інвестиції на сучасному етапі відіграють принципове значення для сталого розвитку країн зокрема й тому, що часто здійснюються найбільш передовими й ефективними підприємствами галузей світової економи. З думкою про надважливість міжнародних інвестицій складно не погодитись з огляду на такі данні, згідно яких, починаючи із середини 80-х років XX ст. темп приросту прямих інвестицій у світовій економіці перевищував темп приросту світового ВВП вчетверо, в результаті чого міжнародні інвестиції почали демонструвати стійку тенденцію до домінування в транскордонних потоках капіталів: на початку XXI ст. частка прямих іноземних інвестицій у загальній структурі руху капіталів становила 30%, а до початку 90-х обсяг прямих закордонних інвестицій зріс до \$1,5 трлн та нині збільшується майже на \$200 млрд щорічно [7, с. 127–128]. При цьому в звіті Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) за 2023 рік зазначається, що лише за досліджуваний період глобальні потоки прямих іноземних інвестицій склали значні \$1,3 трлн, що, до того ж, на 12% менше ніж попереднього року [8, с. 2–3].

Авторитету думці про надзвичайну соціально-економічну роль міжнародних інвестицій як у теоретичному плані, так і в контексті уваги до таких також додає різниця методів міжнародного регулювання, що поєднує багатосторонній, регіональний та двосторонній рівні, де профілюючим лишається останній, хоча існує помітна тенденція до зростання багатостороннього [9, с. 505–506]. Спорів зазви-

чай не викликає і складність об'єкта регулювання, що охоплює різноманітні сфери міжнародних інвестиційних відносин, серед яких – міжнародна торгівля, послуги, енергетика, транспорт, зв'язок, інтелектуальна та інша власність. Крім того, слід розуміти, що право міжнародних інвестицій складається з рівнів загального міжнародного права, загальних стандартів міжнародного економічного права та окремих правил і принципів, властивих лише сфері міжнародних інвестицій [10, с. 3]. Серед останніх, до речі, виділяється вельми значний перелік, про що мова ще піде окремо. На додачу, неабияку важливість для міжнародного інвестиційного права відіграють і норми внутрішньодержавного права, адже з боку такого – «міжнародні інвестиційні відносини включають як цивільно-правові, так і адміністративно-правові, а також інші внутрішні публічні правовідносини, ускладнені іноземним елементом, що такі не є міждержавними (міжнародними публічно-правовими). Крім того, виконання зобов'язань стосовно іноземних інвесторів та інших суб'єктів, що беруть участь у цих відносинах, має забезпечуватися заходами, що передбачено в національному праві» [11, с. 194–195].

Інше, що треба мати на увазі в ході розпочатого аналізу – це правовий механізм, що переважно реалізовується на основі Вашингтонської конвенції 1965 року, оскільки останній, поєднуючи юрисдикційні та процедурні особливості двох поширених систем міжнародного арбітражу – публічного (міждержавного) та приватного (комерційного), – втілює унікальний гібрид останніх [12, с. 59]. Останнє робить можливим застосування міжнародного права безпосередньо до відносин між державою та міжнародним інвестором, чим на практиці, за дуже порідким виключенням, і скасовується загальна вимога з вичерпання національних засобів правового захисту, що регулюється ст. 36(2) Конвенції, де йдеться про згоду учасників спору на арбітражну процедуру згідно з правилами примирювальної процедури та арбітражу, згідно норм зазначеної Конвенції, або (та) положеннями окремих інвестиційних угод, чисельність яких у загальній системі нині складає більш ніж 3000, якщо говорити лише про двосторонні інвестиційні договори [13; 14, с. 258]. До останнього додамо, що в міжнародному інвестиційному арбітражі за участю держави й іноземного інвестора, комбінація приватно-правових принципів розгляду спору є унікальною, в тому числі через присутність публічного інтересу, що майже завжди відстежується [12, с. 59].

Питання галузевої приналежності міжнародного інвестиційного права в контексті співвідношення приватного та публічного розглядається не лише в європейській міжнародно-правовій доктрині [15, с. 97–99]. До такого ж підходу воліють і деякі представники пострадянської правової школи. При цьому західними дослідниками міжнародне інвестиційне право в помітній кількості випадків розуміється як самостійна сфера знань або і як окрема галузь міжнародного права, що за умовчанням включає публічно-правові та приватно-правові норми. Так, В. Ваді влучно підсумовує: «міжнародне інвестиційне право та арбітраж коливаються між національним і міжнародним правом, а також приватним і публічним

правом, історично запозичуючи елементи з різних правових структур» [16, с. 17]. Р. Дользер і К. Шроєр, визнаючи існування окремої категорії «принципів міжнародного інвестиційного права, що мають свій міцний зв'язок з міжнародним економічним правом в цілому», підкреслюють: «правила, що регулюють угоди між інвестором і приймаючою державою, спираються як на приватне, так і на публічне право. Їх норми фактично встановлюють зв'язок між внутрішнім правом і міжнародним публічним правом. Норми внутрішньодержавного права до певної міри протиставляються та підмінюються нормами міжнародного публічного права, й у відповідних міжнародних справах, рішення арбітрів залежатиме від їх розуміння норм внутрішнього права, та тому, можливо, супроводжуватиметься процесом перегляду внутрішнього права у відповідність до міжнародних стандартів, узгоджених договорами та загальним міжнародним правом. Як результат таких особливостей – міжнародне інвестиційне право однозначно набуло характеристик, що розуміння таких потребує окремого дослідження» [10, с. 2–3].

Поряд із цим слід розуміти, що «чіткого й абсолютного розподілу права на публічне та приватне в принципі досягнути неможливо. Адже і в інших галузях публічного права часто наявні елементи приватного права та навпаки. «Гармонійне поєднання норм публічного й приватного права, їх взаємне проникнення підвищують творчі можливості права сучасних країн, його ефективний вплив на економічні перетворення, що сприяють процесу формування громадянського суспільства й правої держави» [17, с. 100]. Інша актуальна меті цього дослідження теза з європейської наукової доктрини полягає у висновку, що «тільки інтегрований системний підхід відкриває шлях до всебічного дослідження проблем, дозволяючи окреслити концептуалізацію актуальних і результативних реформ, що здатні забезпечити рівновагу інтересів учасників міжнародних інвестиційних відносин» [18, с. 367–370].

При цьому не лише Дж. Мопін, А. Міллс, Р. Дользер і К. Шроєр, однак і Ш. В. Шилл [19, с. 2; 20, с. 8], Дж. В. Салакуз [21, с. 51], Д. Колінс [22, с. 1–2] та інші західні вчені й дослідники пишуть про міжнародне інвестиційне право як про окрему сферу знань у галузі міжнародного права або окрему галузь міжнародного права. Так, автор підручника «The International Law on Foreign Investment» М. Сорнараджа з Національного університету Сінгапуру, що 2010 року опубліковано університетським видавництвом Кембриджу вже втретє та використовується в учбовому процесі багатьма ВНЗ у світі, також пише, що «настав час для виокремлення й окремого розвитку галузі міжнародного права про іноземні інвестиції» [23, с. 32]. Інший відомий інвестиційно-правовий підручник «The Oxford Handbook of International Investment Law» під редакцією П. Мухліснкі, Ф. Ортіно, К. Шроєра 2008 року видання, що є збіркою актуальних наукових статей цілого ряду авторитетних учених, торкаючись формулювань стосовно галузей міжнародного права, не демонструє помітної однастайності по відношенню до категоризації міжнародного інвестиційного права як галузі (*англ. branch*)

[5, с. 319, 365], частіше використовуючи більш універсальні терміни – *field* [5, с. 8, 80, 89, 478, 652, 657, 1071], *area* [5, с. 8, 84, 90, 288, 382, 864, 1024] або ж *domain* [6, с. 919, 921].

Та як сфера знання і підгалузь науки міжнародного права, зокрема через відчутну специфіку, інвестиційне міжнародне право й без того вже досить тривалий час лишається досить помітно відокремленим напрямом відповідної уваги. Так, наприклад, ще у звіті 2006 року Комісії з міжнародного права ООН щодо питань фрагментації міжнародного права констатовано: «фрагментація міжнародного соціального порядку набула правового значення, особливо тому, що вона супроводжувалася появою спеціалізованих і (відносно) автономних норм або комплексів норм, правових інститутів і сфер юридичної практики. Те, що колись регулювалося «загальним міжнародним правом», стало сферою уваги таких спеціалізованих систем, як «торгівельне право», «права людини», «екологічне право», «морське право», «європейське право» і навіть таких екзотичних і вузькоспеціалізованих знань, як «інвестиційне право» або «міжнародне право біженців» тощо, що кожне з таких включає власні інститути та принципи» [24, с. 10].

Торкаючись історичної ретроспективи, слід зазначити, що «окремі моменти зародження міжнародного інвестиційного права можна прослідкувати, починаючи вже з діяльності стародавніх країн, що вели між собою торгівлю й обмінювалися знаннями. Проте з початком колоніального періоду розвиток міжнародного інвестиційного права дещо призупинився, оскільки на цьому етапі достатньо було національного законодавства держави-метрополії. Необхідність міжнародного інвестиційного права знову виникла з закінченням Другої світової війни та остаточного розпаду імперій. Саме тоді міжнародне інвестиційне право виокремилося в окрему науку, проте тоді дана тематика не була детально досліджена» [25, с. 174]. У правовій науці перші праці на тему транскордонних інвестицій видано лише в 50-х роках минулого століття. Визначається такий перелік найперших галузевих наукових робіт, серед яких, зокрема, книга американського автора С. Рубіна (S. Rubin) видання 1956 року «Іноземні інвестиції та правові та економічні реалії», де вперше розглядалися правові та економічні аспекти приватних іноземних інвестицій [26]. У 1965 році вийшла збірка нігерійського юриста Е. Ноугугу (E. Nwoyugu) про проблеми іноземних інвестицій у країнах, що розвиваються [27]. Окремо зазначимо й працю 1967 року В. Бейлджіана «Загальний ринок» як таку, де вперше розглянуто правові аспекти здійснення іноземних інвестицій в Європейському економічному співтоваристві, а ще – першу фундаментальну працю щодо проблем загального міжнародно-правового регулювання інвестицій авторитетного німецько-британського вченого Дж. Шварценберґера «Іноземні інвестиції та міжнародне право», що з'явилася у 1969 році [28; 29].

Таким чином, міжнародне інвестиційне право належним чином відповідає цілій низці умовних критеріїв щодо виділення в окрему галузь, де їх перелік слід

почати з наявності відокремленої групи суспільних відносин як об'єкту міжнародно-правового регулювання [30, с. 628; 31, с. 259]. Поряд з цим слід неодмінно зазначити, що пов'язані з міжнародним інвестуванням суспільні відносини становлять один із ключових елементів сучасної світової економіки, зокрема оскільки від характеру внутрішньої та національної міжнародної інвестиційної політики значною мірою залежить динаміка економічного розвитку держав. Інший важливий аргумент виділення міжнародного інвестиційного права – присутність розгалуженого нормативно-правового фундаменту, що його галузеве спрямування є не лише очевидним, а й прямо визначеним предметами регулювання відповідних міжнародних угод. Та чи не нормативність права, як одна з його ключових властивостей, виражає історичну потребу в існуванні загальних, узгоджених правил і принципів [31, с. 260]?

Оригінальність нормативно-правової бази, що стосується здійснення міжнародних інвестиційних відносин проявляється багаторівнево: з одного боку, в уже зазначеній гібридизації публічно-правового та приватно-правового методів міжнародно-правового регулювання за Вашингтонською конвенцією, системою ДІД та спеціалізованих або регіональних угод, а з іншого, в інтеграції регулювання міжнародних торгових відносин з регулюванням потоків міжнародних інвестицій (інвестиційних заходів у міжнародній торгівлі), що нині реалізовано зокрема через запозичення міжнародними інвестиційними арбітражами тлумачень ключових стандартів і принципів системи СОТ [32, с. 171–174]. Крім того, будь-яка держава може мати і «діагональні» відносини з іноземним приватним інвестором на основі окремих договірних зобов'язань, що часто відбувається в сферах розробки надр, виробництва харчової продукції та ін. Слід зауважити, що таким відносинам характерне протиріччя розвинених держав з державами, що розвиваються з приводу ієрархії норм міжнародного права та внутрішнього права в інвестиційній сфері, адже держави, що розвиваються намагаються залишити більшість аспектів інвестиційних відносин міжнародного характеру у власній юрисдикції. Крапки над «і» в цьому питанні розставляє резолюція ГА ООН 1803 1962 року, відповідно якої «держави та міжнародні організації повинні суворо та сумлінно дотримуватися суверенітету народів і націй над їх природними багатствами та ресурсами відповідно до Статуту та принципів, викладених у резолюції» [33], та позиція МС ООН, скажімо, у справі *Англо-Іранської нафтової компанії*, де 1951 року Суд вирішив, що не має юрисдикції в «діагональному» спорі по заяві Великобританії щодо припинення Іраном нафтової концесії, що належала Англо-Іранській нафтовій компанії [34, с. 148–149]. Така позиція й досі зберігає практичну цінність. Між тим, описане стосовно норм права про міжнародні інвестиції дозволяє вести мову, зокрема про діагональність структури сучасного міжнародного інвестиційного права, де відповідна концепція витікає з економічних чинників, і в тому числі з високої значимості іноземних капіталів як для приймаючої інвестиції держави, так і для держави-експортера капіталів.

Як окремий важливий аргумент щодо виділення та виокремлення міжнародного інвестиційного права особливої уваги заслуговує існування цілого переліку галузевих (інвестиційних) принципів права, що, з одного боку, забезпечують зв'язок між галузевими та міжгалузевими інститутами, а з іншого, виступають правовим маркером регулювання інвестиційних відносин [31, с. 260; 35, с. 530]. Свою реалізацію такі правові принципи знаходять у практиках низки спеціалізованих міжнародних організацій, серед яких ОЕСР, органи ООН (СОТ, МЦУІС, БАГІ) та інші міжнародні установи та комісії, що діють на основі інтеграційних регіональних договорів. Принципи міжнародного інвестиційного права декларуються та рекомендуються до імплементації учасникам відповідних угод. Так, наприклад, Рада ОЕСР 2009 року сформулювала рекомендації щодо національної безпеки для приймаючих міжнародні інвестиції країн, де урядам, що запроваджують інвестиційну політику та заходи, спрямовані на захист національної безпеки, надано узагальнення засад інвестиційної політики. Рекомендувалося канонічне для міжнародного інвестиційного права, й зокрема керуватися принципами недискримінації, прозорості та передбачуваності результатів, пропорційності заходів і підзвітності діяльності державних органів влади [36, с. 2–4]. Звісно ж, галузеві принципи міжнародного інвестиційного права використовуються й інвестиційними арбітражами. Так, наприклад, у справі *Benvenuti & Bonfant SRL проти Конго*, надавши правовому стандарту заборони незаконної експропріації характеру звичаєвого, арбітраж МЦУІС установив, що виплата компенсації при націоналізації є загальновизнаним принципом міжнародного права та справедливості [37, § 464]. Аналогічно, у справі *Southern Pacific Properties проти Египту*, як і в багатьох інших, в якості норми міжнародно-правового звичаю арбітражем МЦУІС застосовано міжнародно-правовий принцип відповідальності держави за незаконні дії її посадовців [38, § 85].

Продовжуючи тему інтеграції міжнародного інвестиційного права в міжнародне економічне право не слід забувати й про загальногалузеві для зазначених галузей правові принципи, яким величезну увагу приділяє ООН. В якості спеціальних принципів міжнародного економічного права рядом актів ООН визначаються зокрема: а) принцип всеучасті – повна й ефективна участь на основі рівності всіх країн у вирішенні світових економічних проблем у загальних інтересах; б) принцип суверенітету держави над своїми природними ресурсами та всією економічною діяльністю; в) принцип преференціального режиму для країн, що розвиваються; г) принцип міжнародної соціальної справедливості; д) принцип вільного доступу до моря для країн, що не мають виходу до нього [35, с. 528]. Крім того, слід згадати принципи, що відповідають режиму найбільшого сприяння та національного режиму, що як відомо, мають помітну представленість як у міжнародному торговельному праві, так і міжнародному інвестиційному, що ще раз доводить стійку життєздатність і правильність інтегративної моделі поєднання підгалузей, серед яких міжнародне інвестиційне право, міжнародне

торгівельне право, міжнародне фінансове право та міжнародне трудове право – у межах галузі міжнародного економічного права.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, зазначимо: хоча питання виділення й виокремлення міжнародного інвестиційного права і визначення місця останнього в сучасній системі міжнародного права лишається відкритим, найбільш поширеною й обґрунтованою точкою зору є розгляд цієї галузі в якості складової галузі міжнародного економічного права, тобто підгалузі останньої. Поряд із цим, виділення міжнародного інвестиційного права в окрему галузь міжнародного права й уже точно сферу знань, принаймні як аналітичний науково-практичний підхід, – налічує достатній перелік аргументів і факторів впливу задля прогнозування зростання кількості прихильників цього погляду в майбутньому. Серед відповідних аргументів: 1) важливість транскордонних інвестицій для функціонування як окремих національних економік, так і світового ринку в цілому; 2) неординарність правового регулювання, що поєднує, з одного боку, в площині міжнародного права загальний, регіональний і двосторонній рівні, а також національні засоби, а з іншого, з боку функції правового захисту, юрисдикційні й процедурні механізми двох систем міжнародного арбітражу – публічного та приватного, втілюючи їх гібрид; 3) складність нормативно-правового матеріалу, що обумовлюється, зокрема еволюцією тлумачень норм міжнародного права, до чого слід окремо додати про існування цілого переліку міжнародно-інвестиційних принципів права; 4) «доктринальна готовність» до розгляду міжнародного інвестиційного права в якості виокремленої сфери знань та окремої структурної одиниці системи міжнародного права, що витікає з досить тривалої історії розвитку транскордонних інвестиційних відносин, підкріплюючись науковими позиціями. Ключовими аргументами виділення міжнародного інвестиційного права в якості окремої галузі міжнародного права в зазначеному переліку слід вважати наявність власного метода та предмета правового регулювання. Водночас спорідненість міжнародного інвестиційного права та міжнародного економічного права на рівні спеціальних принципів завжди вноситиме особливий інтегративний характер у взаємозв'язок даних структурних одиниць системи міжнародного права.

Із зазначеного витікає, що канонічне інтегративне визначення міжнародного економічного права з авторитетної науково-педагогічної праці, згідно якої, останнє є галуззю міжнародного публічного права, що регулює економічні відносини між державами й іншими суб'єктами міжнародного публічного права, а предметом галузі виступають міждержавні економічні відносини, а також міжнародне економічне співробітництво держав, міжнародних міжурядових організацій, інших суб'єктів міжнародного публічного права в різних сферах економічної діяльності: міжнародній торгівлі, транскордонного інвестування, енергетики, транспорту, зв'язку, інтелектуальної й іншої власності тощо, – слід визначити щонайменше

далекоглядним. Як і виокремлення міжнародного інвестиційного права, як сукупності міжнародно-правових принципів і норм, що регулюють міжнародні відносини з приводу інвестицій, і зокрема ринок капіталів, який функціонує в рамках міжнародної інвестиційної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Конспект лекцій з основ теорії міжнародного права : підручник. Київ : Либідь, 2001. 145 с.
- [2] Буроменський М. В. Міжнародне право : навч. посібн. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 336 с.
- [3] Voitovych S. A. International investment law in the arbitration process. Kyiv, 2019. 272 p.
- [4] Ратушний С. М. Регулювання міжнародних інвестиційних відносин: публічно та приватноправові аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 834–837.
- [5] Muchlinski P., Ortino F., Schreuer Ch. The Oxford Handbook of International Investment Law. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2008. Pp. lxxv, 1282 p.
- [6] Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2009. 472 с.
- [7] Павленко І. І., Варяниченко О. В., Навроцька Н. А. Міжнародна торгівля та інвестиції : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 256 с.
- [8] World Investment Report 2023. Investing in sustainable energy for all. Overview UNCTAD, United Nations Publication, Geneva, 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_overview_en.pdf (дата звернення: 18.08.2024).
- [9] Міжнародне публічне право : підручник у 2 т. 2-ге вид., змін. / [Мицик В. В., Буроменський М. В., Гнатівський М. М. та ін.]. Харків : Право, 2020. Т. 2 : Основні галузі. 624 с.
- [10] Dolzer R., Schreuer C. Principles of International Investment Law. Oxford University Press. Second edition, 2008. 433 p.
- [11] Інвестиційне право : підручник / [Жорнокуй Ю. М., Шуміло О. М., Суц О. П. та ін.] ; Харків : Право, 2015. 512 с.
- [12] Бондар К. П. Особливості правової природи арбітражних механізмів міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (ІКСІД) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.11, Київ. 2016. 213 с.
- [13] Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами (ратифікація від 16.03.2000). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140396__529104 (дата звернення: 11.09.2024).
- [14] Поединок В. В. Правове регулювання інвестиційної діяльності: теоретичні проблеми : монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 480 с.
- [15] Mills A. The public-private dualities of international investment law and arbitration. Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. P. 97–116.
- [16] Vadi V. Proportionality, Reasonableness and Standards of Review in International Investment Law and Arbitration. Monograph Book. Elgar International Investment Law series, Department of Law, European University Institute, Italy. 2018. 352 p.
- [17] Соколова І. А. Правовий режим: поняття, особливості, різновиди : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2011. 180 с.

- [18] Maupin Ju. Public and Private in International Investment Law: An Integrated Systems Approach. *Virginia Journal of International Law*. 2014. № 54. P. 367–435.
- [19] Schill S. W. In Defense of International Investment Law. *European Yearbook of International Economic Law*. 2016. №. 7. P. 309–341.
- [20] Schill S. W. The Multilateralization of International Investment Law. Cambridge Books, Cambridge University Press, 2009. 451 p.
- [21] Jeswald W. Salacuse. The Law of Investment Treaties. Oxford Scholarly Authorities on International Law, Oxford international law library. Oxford University Press, 2015. 479 p.
- [22] Collins D. An Introduction to International Investment Law. 2nd edition. City University London. 2021, 380 p.
- [23] Sornarajah M. The International Law on Foreign Investment. Third Edition. Cambridge University Press, 2010. 556 p.
- [24] Fifty-eighth session, Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law. Report of the Study Group of the International Law Commission finalized by Martti Koskenniemi, A/CN.4/L.682. April 13, 2006. URL: https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l682.pdf (дата звернення: 20.06.2024).
- [25] Діп І. Ю., Кропова А. С. Еволюція розвитку міжнародного інвестиційного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Т. 3 № 75. С. 171–174.
- [26] Rubin S. J. Foreign Investment: Legal and Economic Realities. Baltimore : The Johns Hopkins Press. 1956. 108 p.
- [27] Nwougugu E. I. The legal Problems of Foreign Investment in Developing Countries. Manchester, 1965. P. 320.
- [28] Balesjian W. H. Legal Aspects of Foreign Investment in the European Economic. Manchester, Manchester U. P. ; Dobbs Ferry, N. Y., Oceana Publications, 1967. 356 p.
- [29] Schwarzenberger G. Foreign Investment and International Law. London : Stevens & Sons, Ltd. ; New York and Washington : Frederick A. Praeger, 1969, 237 p.
- [30] Місце інвестиційного права в системі міжнародного права. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості* : тези доповідей III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 14–16 трав. 2015 р.). Львів, 2025. С. 627–628.
- [31] Тумакова М. С. Міжнародне інвестиційне право як галузь сучасного міжнародного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 257–262.
- [32] The Oxford Handbook of International Trade Law (2e). 2nd edn. / [Bethlehem D. and oths.], Oxford Handbooks, 2022. 1201 p.
- [33] Невід’ємний суверенітет над природними ресурсами : Резолюція 1803 (XVII) ГА ООН від 14.12.1962. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140501__140501 (дата звернення: 29.06.2024).
- [34] Кориневич А. О. Міжнародні спори щодо енергетичних ресурсів у практиці Міжнародного Суду ООН. *Актуальні проблеми політики*. 2011. Вип. 42. С. 145–159.
- [35] Череповський К. В. Справедливий і рівноправний інвестиційний правовий режим як багатшарова комбінація принципів права. *Альманах права*. 2023. № 14. С. 527–531.
- [36] Guidance for recipient country investment policies relating to national security. Recommendation adopted by the OECD Council on 25 May 2009.

- [37] S. A. R. L. Benvenuti, *Bonfant v. People's Republic of the Congo*, ICSID Award of 8.08.1980. ICSID Case No. ARB/77/2.
- [38] *Southern Pacific Properties (Middle East) Limited v. Arab Republic of Egypt*, ICSID Award of 20 May 1992. ICSID Case No. ARB/84/3.

REFERENCES

- [1] Butkevych, V. G., Mytsyk, V. V., & Zadorozhnyi, O. V. (2001). *Lecture Notes on the Basics of the Theory of International Law*. Kyiv: Lybid.
- [2] Buromenskyi, M. V. (2006). *International Law*. Kyiv: Yurinkom Inter.
- [3] Voitovych, S. A. (2019). *International Investment Law in the Arbitration Process*. Kyiv.
- [4] Ratushnyi, S. M. (2022). Regulation of International Investment Relations: Public and Private Law Aspects. *Legal Scientific Electronic Journal*, 11, 834–837.
- [5] Muchlinski, P., Ortino, F., & Schreuer, Ch. (2008). *The Oxford Handbook of International Investment Law*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- [6] Maiorova, T. V. (2009). *Investment Activity*. Ministry of Education and Science of Ukraine, Vadym Hetman Kyiv National Economic University. Kyiv: Center of Educational Literature.
- [7] Pavlenko, I. I., Varyanichenko, O. V., & Navrotska, N. A. (2012). *International Trade and Investments*. Kyiv: Center of Educational Literature.
- [8] World Investment Report 2023 (2023). Investing in Sustainable Energy for All. Overview. UNCTAD, United Nations Publication, Geneva. Retrieved from https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_overview_en.pdf
- [9] Mytsyk, V. V., Buromenskyi, M. V., & Hnatovskiy, M. M. (2022) *International Public Law in 2 vol. 2-nd edition, revised*. Kharkiv: Pravo, 2.
- [10] Dolzer, R., & Schreuer, C. (2008) *Principles of International Investment Law*. Oxford University Press. Second edition.
- [11] Zhornokuy, Yu.M., Shumylo, O. M., & Sush, O. P. (2015). *Investment Law*. Kharkiv: Pravo.
- [12] Bondar, K. P. (2016). *Legal Nature of the Arbitration Mechanisms of the International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)* (PhD dissertation. National Academy of Sciences of Ukraine Institute of State and Law Named After V. M. Koretsky, Kyiv, Ukraine).
- [13] Convention on the Settlement of Investment Disputes Between States and Nationals of Other States. (2003, March). Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/140396__529104
- [14] Poiedynok, V. V. (2013). *Legal Regulation of Investment Activity: Theoretical Issues*. Nizhyn: Aspect-Polygraph Publishing House.
- [15] Mills, A. (2012). *The Public-Private Dualities of International Investment Law and Arbitration. Evolution in Investment Treaty Law and Arbitration*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [16] Vadi, V. (2018). *Proportionality, Reasonableness and Standards of Review in International Investment Law and Arbitration*. Elgar International Investment Law series, Department of Law, European University Institute, Italy.
- [17] Sokolova, I. A. (2011). *Legal Regime: Concept, Features, Varieties*. (PhD dissertation, National University «Law Academy Of Ukraine Names Of Yaroslav Mudroyo», Kharkiv, Ukraine).
- [18] Maupin, Ju. (2014). Public and Private in International Investment Law: An Integrated Systems Approach. *Virginia Journal of International Law*, 54, 367–435.

- [19] Schill, S. W. (2016). In Defense of International Investment Law. *European Yearbook of International Economic Law*, 7, 309–341.
- [20] Schill, S. W. (2009). *The Multilateralization of International Investment Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- [21] Jeswald, W. Salacuse. (2015). *The Law of Investment Treaties*. Oxford Scholarly Authorities on International Law, Oxford International Law Library. Oxford University Press.
- [22] Collins, D. (2021). *An Introduction to International Investment Law*. 2nd edition. City University London.
- [23] Sornarajah, M. (2010). *The International Law on Foreign Investment*. Third Edition. Cambridge University Press.
- [24] Fifty-eighth session, Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law. (2006, April). Report of the Study Group of the International Law Commission finalized by Martti Koskenniemi, A/CN.4/L.682. Retrieved from https://legal.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_l682.pdf
- [25] Dir, I. Yu., Kropova, A. S. (2023). Evolution of the Development of International Investment Law. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 3(75), 171–174.
- [26] Rubin, S. J. (1956). *Foreign Investment: Legal and Economic Realities*. Baltimore: The Johns Hopkins Press.
- [27] Nwougugu, E. I. (1965). *The Legal Problems of Foreign Investment in Developing Countries*. Manchester.
- [28] Balekjian, W. H. (1967). *Legal Aspects of Foreign Investment in the European Economic Community*. Manchester: Manchester University Press; Dobbs Ferry, N. Y.: Oceana Publications.
- [29] Schwarzenberger, G. (1969). *Foreign Investment and International Law*. London: Stevens & Sons, Ltd.; New York and Washington: Frederick A. Praeger.
- [30] Voloshchuk, O. T. (2015). The Place of Investment Law in the System of International Law. *Problems of Formation and Development of Innovation Infrastructure: European Vector – New Challenges and Opportunities: Abstracts of the III International Scientific-Practical Conference*. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House.
- [31] Tumakova, M. S. (2009). International Investment Law as a Branch of Modern International Law. *Journal of Kyiv University of Law*, 3, 257–262.
- [32] Bethlehem, D. (2022). *The Oxford Handbook of International Trade Law* (2nd edition), Oxford Handbooks.
- [33] UN General Assembly Resolution 1803 (XVII) «Permanent Sovereignty over Natural Resources» (1962, December) Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/140501__140501
- [34] Korynevych, A. O. (2011). International Disputes Over Energy Resources in the Practice of the International Court of Justice. *Current Issues of Politics*, 42, 145–159.
- [35] Cherepovskyi, K. V. (2023). Fair and Equitable Investment Legal Regime as a Multilayered Combination of Legal Principles. *Legal Almanac*, 14, 527–531.
- [36] Guidance for Recipient Country Investment Policies Relating to National Security. Recommendation adopted by the OECD Council (2009, May).
- [37] S. A. R. L. Benvenuti & Bonfant v. People’s Republic of the Congo: ICSID Award (1980, August), ICSID Case No. ARB/77/2.
- [38] Southern Pacific Properties (Middle East) Limited v. Arab Republic of Egypt, ICSID Award (1992, May). ICSID Case No. ARB/84/3.

Костянтин Валерійович Череповський

Аспірант

Кафедра міжнародного права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

04119, вул. Юрія Іллєнка, 36/1, Київ, Україна

Kostiantyn V. Cherepovskyi

PhD student

Department of International Law

Educational and Scientific Institute of International Relations

Taras Shevchenko National University of Kyiv

04119, 36/1 Yuriiia Illienka St, Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Череповський К. В. Положення галузі міжнародного інвестиційного права в системі міжнародного права: сучасні погляди. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Том 31. №4. С. 215–229.

Suggested Citation: Cherepovskyi, K. V. (2024) Status of the branch of international investment law within the system of international law: modern points of view. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(4), 215–229.

Стаття надійшла / Submitted: 23/09/2024

Доопрацьовано / Revised: 28/11/2024

Схвалено до друку / Accepted: 19/12/2024